

FÖRENINGEN VATTEN 70 ÅR – NÅGRA REFLEKTIONER MED ANLEDNING AV DESS FÖDELSEDAG

The Swedish Society for Water celebrates its 70th anniversary – a few reflections

av KENNETH M PERSSON

Sydvatten och Teknisk vattenresurslära, Ideon Science Park, 223 70 LUND

e-post: Kenneth.m.persson@sydvatten.se

Abstract

The Swedish Society for Water celebrates its 70th anniversary 2014 and can thus look back on a comprehensive water deed during the years. In the journal *Vatten* (Water), that took ahead as *Water hygiene* in the year 1945, a large number of papers, abstracts and notes have been published, which describes this yield. In my paper, I depict the background to the *Journal* and how it has developed together with the rest of the society. The *Journal* and the Society becomes a water mirror of postwar Sweden.

Key words – The Swedish Society for Water, 70th anniversary, Water hygiene.

Sammanfattning

Föreningen *Vatten* firar sitt 70-års jubileum i år och kan därmed se tillbaka på en omfattande vattengärning. I tidskriften *Vatten*, som såg dagens ljus under namnet *Vattenhygien* år 1945, har under åren samlats mängder med artiklar, referat och notiser vilka belyser denna gärning. I min uppsats skildrar jag bakgrunden till att tidskriften kom till och hur den utvecklats tillsammans med övriga samhället. Tidskriften och föreningen blir som en vattenspegel av efterkrigstidens Sverige.

Den 25 januari 1944 bildades Föreningen för Vattenhygien (FVH) i Teknologföreningens lokaler på Brunkebergstorg i Stockholm. Initiativtagare var ett fyrtiotal personer som var intresserade av »vattenhygien och vattenreningsteknik» och i styrelsen valdes idel kvalificerade herrar, bland andra: ordförande Nils Westberg, civilingenjör vid Stockholms vattenledningsverk; vice ordförande fil.dr. Harald Huss, Stockholm, föreståndare för Stockholms vattenledningsverks laboratorium; sekreterare Viktor Jansa, civilingenjör vid Vattenbyggnadsbyrån i Stockholm och konsulterande ingenjör i vattenärenden; kassaförvaltare med. lic. Ragnar Spaak, Stockholm, laborator vid Statens Institut för folkhälsan och sedermera förste stadsläkare i Göteborg; redaktör för tidskriften *Vattenhygien* Harald Johansson, civilingenjör vid Henriksdals reningsverk i Stockholm och andra. Föreningen fick en smakstart och samlade redan efter ett år 200 intresserade medlemmar. Behovet av en tidskrift som organ för FVH aktualiserades därmed.

Året efter föreningens stiftande kunde detta behov tillfredsställas.

Det första numret av tidskriften *Vattenhygien* började alltså ges ut 1945 (Fig. 1). Tidskriften skulle verka för föreningens syften genom att publicera originalartiklar, referat av föreningens sammanträden och översikter och referat av nyutkommen litteratur i FVH:s verksamhetsområde. Också notiser från praktisk verksamhet, som laboratorier och vattenreningsanläggningar meddelande om nya lagar och förordningar och andra tekniskt-vetenskapliga eller praktiska nyheter inom vattenhygien fick sin beskärda uppmärksamhet i tidskriften. Men för att det skulle bli en succé behövde redaktör Johansson få hjälp av läsekretsen, genom att medlemmarna och andra läsare skickade in uppsatser, referat och meddelande i branschen till tidskriften, som hade sin första redaktion på Henriksdals reningsverk i Stockholm. Alla redaktörer för *Vattenhygien* och senare *Vatten* har vid upprepad tillfällen bjudit in läsekretsen att medverka. Och i retro-

VATTENHYGIEN

UTGIVEN AV

FÖRENINGEN FÖR VATTENHYGIEN

Nr 1

Årg. 1

1945

Redaktör och ansv. utgivare. Civiling. H. Johansson. Tel. 428806. Postadr. Henriksdal

ANMÄLAN

FÖRENINGEN FÖR VATTENHYGIEN bildades den 25 januari 1944 på initiativ av en krets för vattenhygien och vattenreningsteknik intresserade personer. Föreningens syfte är att främja utvecklingen inom det vattenhygieniska och närliggande teknisk-vetenskapliga områden. Den livliga anslutningen, som medfört att föreningens medlemsantal redan efter ett års verksamhet stigit till ca 200, har aktualiserat behovet av en tidskrift som organ för föreningen. Vid diskussioner rörande denna fråga vid föreningens sammanträden har full enighet rått om de stora fördelarna av en egen tidskrift.

Härmed framlägges första numret av VATTENHYGIEN, organ för föreningen för vattenhygien. Tills vidare kommer tidskriften att utgivas med fyra nummer årligen. Om så visar sig möjligt och lämpligt, kommer i framtiden antalet nummer per år att ökas. Tidskriften skall verka för föreningens syften genom att införa originalartiklar, referat av föreningens sammanträden samt översikter och referat av nyutkommen litteratur inom föreningens verksamhetsfält. Vidare komma notiser från den praktiska verksamheten vid hygieniska laboratorier och vattenreningsanläggningar, meddelanden rörande nyutkomna förordningar m. m. att införas. Utrymme kommer att beredas åt såväl hygienisk-vetenskapliga och teknisk-vetenskapliga uppsatser och meddelanden som även artiklar med rent praktiskt innehåll.

En förutsättning för att tidskriften skall kunna ge sina läsare största möjliga utbyte är, att medlemmarna stödja tidskriften genom att insända uppsatser, referat och meddelanden. En enträgen vädjan riktas därför till alla medlemmar att var och en inom sitt fack medverka till att göra tidskriftens innehåll gediget och läsvärt. Bidrag insändas till tidskriftens redaktör, civilingenjör H. Johansson, Reningsverket, Henriksdal.

Till medlemmarna i FÖRENINGEN FÖR VATTENHYGIEN distribueras tidskriften kostnadsfritt. Prenumeration å tidskriften av person, som icke tillhör föreningen, sker hos redaktören, postgirokonto 264686. Pris per år 10 kronor.

Figur 1. *Vattenhygien*, sid 1, nr 1, årgång 1 (1945).

spektiv har läsekretsen varit nog så engagerad. Man har sett till att det kommit ut i princip ett tidskriftsnummer i kvartalet sedan 1945. Vatten, tidskrift för vattenvård, är nu på sin sjuttionde årgång. $70 \times 4 = 280$ nummer. Några av dem har varit dubbelnummer men ändå. Den sammanlagda publicerade artikelmängden omfattar mer än 10 000 sidor.

Men vad sjutton är då vattenhygien för något? Hygieia, med grekisk betoning på det andra i:et, ungefär som vi uttalar Lucia, var i den grekiska mytologin själva personifikationen av hälsan och dotter till läkekonstens gud Asklepios. Hygieia och Asklepios började dyrkas allra först i Titane på Peloponnesos någon gång för 2600 år

sedan, men tillbads med tiden över hela den grekisktalande världen och kom att motsvaras i Romarriket av Valetudo och Salus omtalar Nationalencyklopedien. Hygien var sättet att hålla sig frisk och fortsätta vara frisk. Hygien är ytterst, i grekisk betydelse, att vara i fortfarandestillståndet frisk. Intet kan väl vara mera önskvärt som en utgångspunkt för att leva ett gott liv.

Så med vattenhygien menades i överförd betydelse vattnets friskhet och hälsosamhet. Det handlade om de verksamhetsområden som dels avsåg att tillgodose människans krav på ett hälsosamt vatten, dels på att hålla de naturliga vattnen rena i allmänhet. Denna senare, allmänna, vattenhygien ägnas åt hav, sjöar, vattendrag,

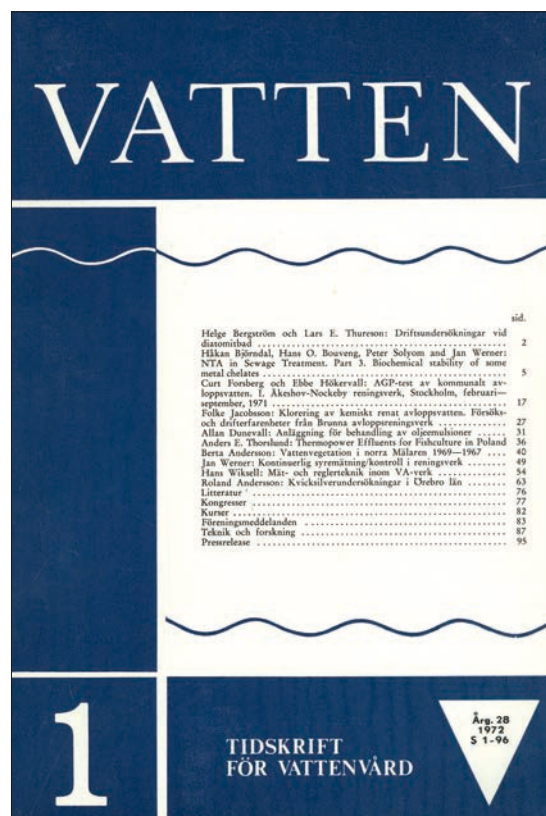
grundvatten och källor. Den syftar till att bevara ett naturnära tillstånd, en naturlig vattenbeskaffenhet, och hålla vattenföroreningar på sådana nivåer att inga negativa konsekvenser uppstår för hälso- och naturskyddsintresset, fisket, jordbruket, sjöfarten eller det estetiska intresset. Den allmänna vattenhygienien bedrivs av naturskyddare, limnologier, läkare, fiskeribiologier, agronomer med flera. Den andra grenen, den sanitära vattenhygienien, handlar om människors behov av vatten till mat och dryck, tvätt, dusch, husdjur, bad, livsmedelsindustri och tvätterier. Den sanitära vattenhygienien upprätthålls av hälsovårdspersonal, läkare, veterinärer, kemister och vattentekniker. Medlen för att skydda vattenhygien i ett samhälle är först och främst tekniska, genom brunnsteknik, vattenrening, vattenledning, avloppsledning och avloppsrening. Men för vattenhygien krävs också information, kontroll, tillsyn och tillräckliga ekonomiska och juridiska verktyg för att kunna genomföra åtgärder i rätt till på rätt ställe. Så konstaterade tidskriften Vattenhygiens andra redaktör, fil.dr. Arne Lindroth, i en uppsats om vattenvård i Sverige, som han publicerade i tidskriften Vattenhygien (Lindroth, 1949).

Språkbruket är stramare och kanske en smula ålderdomligt i hans uppsats än vad som är brukligt 2014 men de konkreta frågeställningarna är eviga och ständigt aktuella, på samma sätt som vattnet rör sig i sitt eviga kretslopp. När är ett vatten tillräckligt rent? När är ekologien i en recipient ostörd?

Det är intressant att se i tidskriften Vattenhygien att artiklarna redan från början kom att handla om mycket konkreta frågeställningar för vattenbranschen. Vad sägs om följande rubriker från den första årgången: Biologisk analys av förorenade vattendrag; Om tillämpningen av kalk-sodametoden vid vattenrening; Vattenbeskaffenheten i Stockholms hamn och inre skärgård samt dess samband med föroreningen genom stadens avloppsnät; Nytt vattenverk i Norrköping samt Några synpunkter på den hygieniska övervakningen av vattenledningsnätet? Trots det tydliga anslaget från styrelsen och det breda begreppet vattenhygien istället för vattenrenings-teknik, ser lejonparten av de nya medlemmarna som väljs in vid FVH-mötena ut att vara tekniker, ingenjörer eller civilingenjörer. I varje nummer av tidskriften Vattenhygien finns nämligen en lista med nya medlemmar, vilka valts in av det senaste medlemsmötet. Där går det att läsa vem som blivit medlem, vad han heter, vad han har för titel och var han bor. Det är mest män på 1940-talet. I listorna fram till 1950 har jag inte lyckats hitta några kvinnor, men i det senaste numret av tidskriften Vatten (nr 2, 2014) hälsas 24 nya medlemmar välkomna, varav 15 är kvinnor. Tiderna förändras.

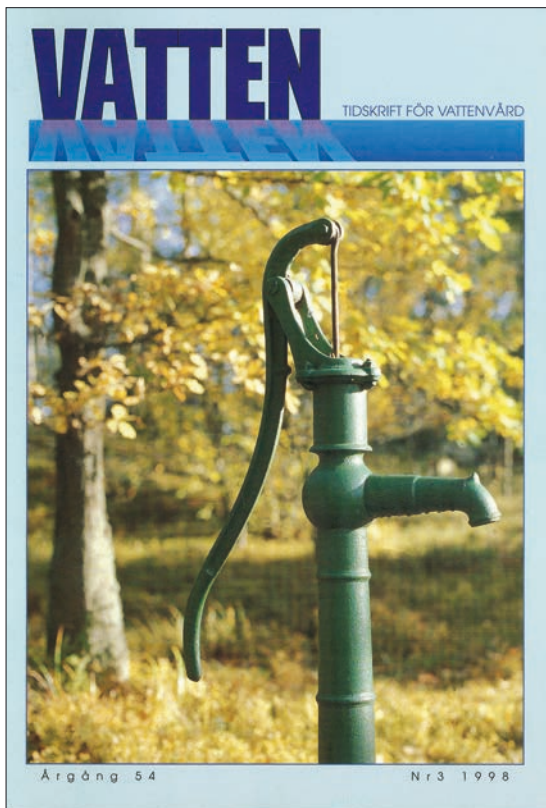
Begreppet vattenhygien kändes ålderdomligt på 1960-talet. I sista numret 1966 (nr 4) skrev redaktionen att vattenfrågorna hade fått en betydelse och omfattning i Sverige som knappast någon skulle ha kunnat ana när

FVH stiftades 1944. Krav på olika ändamål (allmän vattenhygien enligt Lindroths definition) som industri och samhälle ställde på vattenförsörjning, bad, friluftsliv, fiske och recipientanvändning, gjorde att samhället måste planeras annorlunda och bättre, på ett helt annat sätt, än vad som skedde på 1940-talet. Planering och vård av vatten hade vuxit i betydelse. Forskning och utveckling hade också blivit viktigare. Studier om reningsmetoder för konsumtionsvatten och avloppsvatten, grundforskning om olika föroreningars inverkan på de naturliga vattenmiljöerna, och forskning om olika föroreningars inverkan på olika organismer bedrevs i allt intensivare takt. IVL grundades 1966 medan utredningen om Statens Naturvårdsverks arbetsuppgifter pågick 1966, vilket ledde till att SNV började sin verksamhet 1967 som första samordnande miljömyndighet i världen. FVH:s styrelse tyckte därmed att namnet Vattenhygien på tidskriften inte var tillräckligt heltäckande, eller tillfyllest, som redaktören skrev. Från första numret 1967 bytte tidskriften namn till det som fortfarande används, nämligen Vatten, tidskrift för vattenvård. Tidskriftens omslag fick också en ny layout som inte förändrades förrän 1994 (Fig. 2). Redaktör Artur Almestrand hoppades

Figur 2. Vatten, nr 1, årgång 28 (1972).

Figur 3. *Vatten*, nr 3, årgång 54 (1998).

att tidskriften skulle utvecklas till en kvalificerad tidskrift såväl på det tekniskt-vetenskapliga planet som på det praktiska. Skrivningen är möjligtvis väl ödmjuk, eftersom redaktören bara tjänstgjort ett år 1966. I de nummer som han varit redaktör för fanns artiklar om elfiske, recipientundersökningar, kusthydrauliska mätningar, kvalitetsförändringar i vatten från kraftverksdammar, olika tensiders persistens mm. Den sista årgången av *Vattenhygien* omfattade totalt 214 sidor välmatade tidskriftssidor av tekniskt-vetenskaplig värde med praktisk kunskap.

Nästa förändring av tidskriftens layout kom 1994, nu med en bild på omslaget (Fig. 3). Denna layout blev inte lika långlivad som sin företrädare. I nr. 2 2005 fick tidskriften sin nuvarande layout (Fig. 4).

När internet kom var tidskriften tidig med att erbjuda digital publicering. Från och med år 2004 (årgång 60) finns hela tidskriften tillgänglig via internet på adressen www.tidskriftenvatten.se. Artiklarna kan sökas på uppsatsrubrik, nyckelord eller författarnamn. Det går att ladda ned pdf-er i fulltext. Men redan från 1985 är artik-

Figur 4. *Vatten*, nr 2, årgång 61 (2005).

larna indexerade och sökbara, med nedladdningsbara abstract. Denna service har varit gratis från början och kom till på initiativ av en annan framsynt redaktör, Rolf Larsson.

FVH behöll *Vattenhygien* i föreningsnamnet länge. Det ändrades efter beslut i november 1993 från Föreningen för *Vattenhygien* till Föreningen *Vatten*. Alla medlemmar som är äldre än 60 år förkortar därmed fortfarande föreningsnamnet till FVH, trots att de haft tjugo år på sig att lära det nya. Jag som är yngre gör likaså eftersom det är en bra och unik förkortning som inte försvinner i almanackan. Risken att den förväxlas med Fisher Veterinary Hospital i Toms River, NJ, USA eller Forum Virium Helsinki i Finland är nämligen minimal. Föreningen *Vatten* fyller 70 år! Varma gratulationer från läsekretsen genom Kenneth M Persson.

Referenser

Lindroth, A. (1949) Synpunkter på vattenhygienens organisatoriska ställning i Sverige I. *Vattenhygien*, 1949, (5), 64–69.

Stödjande medlemsföretag

AnoxKaldnes AB
AquaP
Arboga Kommun
Brenntag Nordic AB
Christian Berner AB
Falköpings Kommun
Golder Associates AB
Gryaab AB
Göteborgs Stad Kretslopp och vatten
Hudiksvalls Kommun
Hässleholms Vatten AB
Kalmar Vatten AB
Karlstads kommun
Kemira Kemi AB
Kristianstads kommun
Käppalaförbundet
Köpings Kommun
Ljusdal Vatten AB
Malmberg Water AB
Miljö och vatten i Örnköldsvik MIVA AB
Mittskåne Vatten
Mälarenergi AB
Mönsterås Kommun
Norconsult
Nordiska Plaströrgruppen
Norrvatten
NSVA
Ragn-Sells Avfallsbehandling AB
Sjöbo Kommun
Skellefteå Kommun
Sollefteå Kommun
Stockholm Vatten VA AB
Stora Enso Hylte AB
Strömsunds Kommun
SWECO Environment AB
SYVAB
Säffle Kommun
Tekniska förvaltningen
Trelleborgs Kommun
Trollhättan Energi
Tyréns AB
Uddevalla Vatten AB
UMEVA
Uppsala Vatten och Avfall AB
Urban Water Management Sweden AB
VA-avdelningen NVK
VA-Ingenjörerna AB
Vattenfall AB
Va-verket
Veolia Vatten AB
WSP Sverige AB
Vänersborgs Kommun
Växjö Kommun
Xylem Water Solutions Sweden AB
Yara AB/ Industrial
Ånge Kommun
Östersunds Kommun

*Vill ni synas bättre i listan?
För 2000 kr om året kan ni få er logotyp i listan ovan.*